

Temaplan

Klima- og energiplan

Sør-Aurdal kommune

2022-2030

Foto: Geir Høitomt

Sør-Aurdal kommune
— først i Valdres

Innholdsfortegnelse

Forord.....	3
Bakgrunn	3
Tidligere energi- og klimaplan.....	4
Klimamål og føringer	4
Internasjonale	4
Nasjonale	5
Regionale	5
Lokale	5
Arealplanlegging	6
Tiltak.....	7
Transport.....	8
Tiltak.....	8
Bygg, eiendom og energi	9
Tiltak.....	9
Landbruk	10
Tiltak.....	10
Lokalsamfunnet.....	11
Tiltak.....	11
Vann og avløp	12
Tiltak.....	12

Forord

Energi- og klimaplanen beskriver viktige klima- og miljøutfordringer vi må løse i tiden som kommer. Planen fokuserer på lokale forhold og hva vi kan gjøre noe med. Endringer vi gjør vil bidra til et bedre miljø og en tryggere framtid både i Sør-Aurdal og andre steder på kloden.

Klimaendringenes hovedutfordringer er økt nedbør, økt temperatur, flom, skred og vind. Klimautfordringen er svært kompleks, og krever at hensynet til energi og klima må være førende i store deler av kommunal virksomhet og planverk. Klimaendringene vil endre forutsetningene og rammene for kommunens oppgaver, og det vil bli viktig med god og helhetlig planlegging for å sikre et klimatilpasset samfunn. Kommunen kan bidra til en mer klimavennlig verden gjennom sin rolle som planmyndighet, eiendomsbesitter, innkjøper, tjenesteleverandør og samfunnsutvikler. Dette forutsetter at våre beslutninger og handlinger er mer klimavennlige og bærekraftige. Det offentlige må tilrettelegge for riktige rammevilkår, framtidsrettet infrastruktur, og en bærekraftig ressurs- og arealforvaltning.

I 2050 skal Norge være et lavutslippssamfunn. Dette krever en omstilling på alle samfunnsområder som medfører store endringer i produksjons- og forbruksmønsteret vårt, også kalt «det grønne skiftet». Kommunen, næringslivet, innbyggerne og andre må samarbeide for å redusere klimaproblemene og ta vare på naturen og miljøet.

Sør-Aurdal har sett antydninger til ekstreme vær fenomener i form av sterk vind, kraftige nedbørsperioder og lange tørkeperioder. De menneskeskapte klimaendringene har alvorlige konsekvenser for mennesker, dyr og natur over hele verden. Sør-Aurdal skal gjøre sin del av jobben for å begrense klimaendringene. Vi skal arbeide for en bærekraftig utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Det som er bra for klimaet, er ofte også bra for helsen, økonomien og miljøet.

Bakgrunn

Formålet med planen er å utarbeide mål og tiltak for hvordan Sør-Aurdal kommune kan redusere sine klimautslipp. Den skal brukes som et grunnlag for alle beslutninger som berører energi og klima i kommunen. Planarbeidet og implementering av planen skal resultere i at Sør-Aurdal kommune får lavere utslipp av klimagasser, redusert energibruk og en større andel av fornybar energi.

FNs bærekraftsmål nr. 13 – stoppe klimaendringene er et satsningsområde for Sør-Aurdal kommune mot 2030. Dette handler om å innarbeide tiltak som reduserer utslipp av klimagasser og evnen til å motvirke klimaendringene.

Planen er ikke juridisk bindende, men den vil legge føringer for politiske beslutninger og andre planer som utarbeides. Planer som behandler klima- og energispørsmål skal vurderes revidert minst hvert fjerde år, jf. bestemmelsene om revisjon av kommunale og regionale planstrategier.

FNs bærekraftsmål vil kun bli nådd gjennom de lokale valgene og nære beslutningene vi gjør. Dette vil ha enormt stor betydning for hvor vi er om 10, 20, 30 år.

Tidligere energi- og klimaplan

Den gjeldende energi- og klimaplanen fra 2010 er felles for Hallingdal og Valdres. Det er mange av målene og tiltakene i dagens plan som ikke er ambisiøse og konkret nok. Det har også kommet ny nasjonal klimapolitikk som vil ha betydning for valg av nye lokale klimatiltak.

Klimamål og føringer

Menneskeskapte klimaendringer er en av de største utfordringene verden står ovenfor i dag. Gjennom internasjonale avtaler er det fastsatt globale mål for klimagassutslipp. Energi- og klimaplanen skal oppfylle internasjonale, nasjonale, statlige, regionale planer føringer og forventninger til energi- og klimaplanlegging i kommuner. Disse avtalene og føringene er sentrale i både nasjonalt, regionalt og kommunalt arbeid med å redusere klimagassutslipp.

Internasjonale

Parisavtalen

Parisavtalen er en internasjonal avtale der alle land skal lage en nasjonal plan for hvordan de skal kutte i klimagassutslipp. I Parisavtalen er man enige om at utslippskutt skal skje «så raskt som mulig», og at verden skal bli «klimanøytral» i løpet av siste halvdel av dette århundret. Det betyr at det ikke skal slippes ut mer klimagass i atmosfæren enn det man greier å fange opp eller fjerne. Utslipet av klimagasser i Norge må kuttes for at vi skal nå internasjonale og nasjonale forpliktelser fastsatt i Parisavtalen og klimaloven.

FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene gjelder for alle land i verden, og regjeringen har forpliktet Norge til å arbeide for å nå målene.

Følgende av FNs bærekraftsmål berører energi- og klimapolitikken direkte:

- Mål 2: Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk.
- Mål 6: Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle.
- Mål 7: Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til overkommelig pris for alle.
- Mål 8: Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.
- Mål 9: Bygge solid infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon.
- Mål 11: Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige.
- Mål 12: Sikre bærekraftig forbruks- og produksjonsmønstre.
- Mål 13: Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.
- Mål 14: Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.
- Mål 15: Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.

Nasjonale

Norges klimamål

Innen 2030 har Norge mål om å redusere utslippet av klimagasser med minst 50-55 % sammenlignet med 1990. I 2050 skal Norge bli et lavutslippssamfunn.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023

Det er forventet fra regjeringen at det i kommunal planlegging skal vektlegges arbeid med å redusere utslipp av klimagasser. Den oppdaterte kunnskapen om forventede klimaendringer og konsekvenser skal brukes i planleggingen.

Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging

Kommunene skal prioritere arbeidet som stimulerer til, og bidrar til reduksjon av klimagassutslipp, økt miljøvennlig energiomlegging samt klimatilpasning.

Meld. St. 13, Klimaplan for 2021-2030

Stortingsmeldingen presenterer politikken til regjeringen for å redusere klimagassutslippene i perioden 2021-2030 i tråd med Norges klimamål og i samarbeid med EU. Et sentralt element i planen er politikk for å kutte de ikke-kvotepiktige utslippene (utslipp fra transport, jordbruk mm.) med 45 % innen 2030.

Regionale

- Regional plan for klima- og energi for Oppland 2013-2024
- Regionalplan for samfunnssikkerhet og beredskap, Fylkesmannen i Oppland, 2014-2017.

Lokale

- Energi- og klimaplan for Hallingdal og Valdres 15.02.2010
- Kommuneplanens samfunnsdel
- Temaplan plan og teknisk, 2021
- Temaplan helse og omsorg, 2021
- Temaplan oppvekst og kultur, 2021
- Landbruksplan for Sør-Aurdal, 2020

Arealplanlegging

Mål: Tettere utbyggingsmønstre og redusert transportbehov, der klimaendringene hensyntas.

FAKTA

Planlegging er viktig for å utvikle bærekraftige samfunn, og sikre felles verdier og grunnleggende levekår for alle.

Klimaendringer fører med seg blant annet økt risiko for flom, mer styrtregn og økt fare for skred. Arealplanlegging er et viktig verktøy for å forebygge skade fra, og tilpasse oss disse endringene.

Sør-Aurdal har forholdsvis store avstander og høy grad av spredt bebyggelse, med forholdsvis lavt innbyggertall og et høyt antall fritidsboliger. Det spredte utbyggingsmønsteret skaper utfordringer for planlegging av effektiv arealbruk, infrastruktur, kollektivtransport og gode energiløsninger.

Hvordan boliger, aktiviteter og servicefunksjoner plasseres i forhold til hverandre påvirker hverdagen til folk. Lokalisering av virksomheter bør derfor skje i forhold til en analyse av transportbehov og tilgjengelighet. Transformasjon og fortetting med mer effektiv bruk av areal som allerede er bebygd og knutepunktutvikling er grunnlaget for en miljørettet stedsutvikling.

Klimatilpasning i arealplaner betyr å ta hensyn til effektene av et klima i endring når man planlegger arealbruken. Arealplanlegging er et viktig verktøy for å forebygge skade, og tilpasse oss klimaendringene. Ved å planlegge og tilpasse oss, kan vi unngå mange av de negative konsekvensene av klimaendringene, og i noen tilfeller kan vi dra nytte av klimaendringene i positiv retning. Det er kommunen som er planmyndighet, og har et stort ansvar for å sikre at kommunen utvikles og bygges på en måte som tåler framtidens klima. Det er avgjørende med helhetlig planlegging for klimatilpasning.

Arealplanleggingen må ta hensyn til klimaendringene. Med økt temperatur, vil antall dager med regn øke og det vil bli en betydelig økning i styrtregn. Det må tas spesielt hensyn til problematikk rundt overvann, flom og jordras.

Tabellen under viser antall dekar i de ulike arealkategoriene, og endring i antall dekar fra 2010-2015. Negative tall betyr mindre areal. Hovedtrekkene viser at det blir mindre skog og annen utmark, der areal med utbygd areal, beite og dyrka mark øker.

	Antall dekar i 2015	Endring i antal dekar 2010-2015
Skog	773722	-3125
Dyrka mark	18975	397
Beite	7826	2393
Vann og myr	150782	-178
Utbygd areal	20049	1107
Annen Utmark	134698	-594

Tiltak

- Fortetting av allerede utbygde områder, både næringsformål, boliger og fritidsboliger. Potensialet for fortetting og transformasjon bør utnyttes før nye utbyggingsområder tas i bruk.
- Ved planlegging av nye områder for utbygging, fortetting eller transformasjon skal hensynet til et endret klima ivaretas.
- Ved reguleringsplanarbeid skal håndtering av overvann vurderes og omtales i planen.
- I arealplanleggingen skal spesielt våtmarker, myrer, elvebredder og skog som kan dempe effekten av klimaendringer ivaretas.
- Alle planer skal ta hensyn til behovet for åpne vannveier, overordnede blågrønne strukturer, og forsvarlig overvannshåndtering.
- Ha et attraktivt kollektivtilbud og tilrettelegge for bildeling.
- Ha et effektiv og trygt gang- og sykkelvegnett med tilrettelegging for at så mange som mulig skal kunne gå eller sykle til daglige gjøremål.

Transport

Mål: Norge har i klimaavtalen med EU forpliktet seg til å redusere utslippene fra transport med 45 % sammenlignet med 2005 nivå. Transport er del av ikke-kvotepliktig sektor.

FAKTA

I Sør-Aurdal står tunge kjøretøy for nesten halvparten av utslippene, noe som henger sammen med E16 som går gjennom kommunen og er stamveien mellom øst og vest. Utslipet fra personbiler derimot har blitt redusert med 22 % i perioden mellom 2015 og 2020, noe som kan forklares med økende andel el-biler. Transport på vei står for 62 % utslipp i Sør-Aurdal.

I tillegg kommer mobil forbrenning, tilsvarende nesten 8 % av totalt utslipp i Sør-Aurdal. Dette er blant annet utslipp fra bygg og anlegg, jord- og skogbruk og andre næringer. Siden 2015 har det vært en økning på nesten 4 %.

Transportutviklingen henger i stor grad sammen med økonomisk utvikling, ved at økonomisk vekst gir økt behov for person- og varetransport. Endringer i jobbmarkeder og personlig livsstil bidrar også til mer reisevirksomhet og økt mobilitet. Spredt utbyggingsmønster, stor utbygging av fritidsbebyggelse og satsing på reiselivsnæringen gir utfordringer i form av vekst i vegtrafikken og krav om bedre veger.

Langsiktig planlegging og vektlegging av samordnet areal- og transportplanlegging med styrking av knutepunkt for kollektivtrafikk er en nøkkel til mer energieffektivt transportmønster. Spesielt kollektivtilbudet vil få bedre vilkår med sterkere grad av fortetting. I planarbeid må det tilrettelegges for utvikling av gang- og sykkelveger, og en må ha en bevisst holdning til plassering av parkeringsplasser.

Tiltak

- Politiske føringer på type drivstoff til lastebilene.
- Lett tilgang til ladestasjoner.
- Øke andel boliger rundt skole/butikker.
- Tilrettelegge for samkjøring til aktiviteter.

Bygg, eiendom og energi

Mål: Klimavennlige bygg og byggematerialer med lavt forbruk og høy andel fornybar energitype.

FAKTA

Sør-Aurdal kommune har 26.800 m² formålsbygg og 8.200 m² bygg til ulike boligformål. Det er gjennomført energispareprogram for 22.400 m² (Sør-Aurdalshallen er bygd etterpå). Totalt energiforbruk i formålsbygg før energispareprosjekt var ca. 5,7 mill. kWh. Etter gjennomføring av tiltak var totalt energiforbruk redusert med ca. 1,4 mill. kWh. Andel biovarme/fjernvarme av kommunens totale energiforbruk var 32 % i 2020 og 2021.

Kommunen har ikke noen nullutslippsbiler pr. nå.

I 1990 utgjorde fyringsolje og parafin 12 % av energibruken i norske boliger og yrkesbygg. I 2018 dekket fossile energivarer under 2 % av energibruken. Fjernvarme og varmepumper har erstattet fossil energibruk. Strøm er den dominerende energivaren i norske husholdninger og yrkesbygg og varmepumpene har gjort bruken av strøm mer energieffektiv. I yrkesbygg har fjernvarme blitt en sentral kilde til oppvarming av rom og varmtvann.

Sør-Aurdal kommune har energioppfølgingssystem for jevnlig oppfølging av energiforbruk i alle kommunale formålsbygg sammen med driftspersonell. Kommunen har en god del bygningsmasse som er aldrende og bygd over flere tidsperioder. Tekniske krav ved nybygg og ved rehabilitering av eksisterende bygg, vil bidra til en lavere energibruk over tid. Fortetting og effektiv arealutnyttelse ved planlegging av nye bygg vil kunne bidra til økt tilrettelegging og bruk av fjernvarme. Solcelle, solfangere og andre energiproduiserende løsninger bør også vurderes, spesielt der det ikke er mulighet for fjernvarme eller andre gode klimavennlige energiløsninger.

Utnytting av statlige og regionale stimuleringsordninger (enova etc.) både i privat, nærings og offentlig sektor for å redusere energibruken generelt, men også for å gå over til mer klimavennlige løsninger. Bedre avfallssorteringsløsninger vil også bidra til å øke gjenvinningsgraden og energibruken totalt.

Tiltak

- Utnytte biovarme/fjernvarme som oppvarmingskilde i nye og eksisterende bygg.
- Gode avfallshåndteringsløsninger (sorteringsgrad).
- Fokus på miljøkrav i byggeprosjekter (materialvalg, gjenbruk, klimaavtrykk).
- Tilrettelegging for tjenestebiler med nullutslipp.
- Bærekraftige anskaffelser.

Landbruk

Mål: Sør-Aurdal kommune skal sammen med næringa jobbe for økt karbonbinding og redusere klimagassutslipp. Utslipp av klimagasser fra landbruket skal reduseres med 45 % innen 2030, sammenlignet med 2005.

FAKTA

I Sør-Aurdal er det totale utslippet av CO₂-ekvivalenter på 39 169 tonn. Sør-Aurdal har en netto positiv binding av CO₂ da skogen binder 139 711 tonn.

Landbrukspolitikken har fire overordnede mål: matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser.

Landbruksplan for Sør-Aurdal har konkrete målsetninger innenfor de ulike fagområdene.

Sør-Aurdal er en jord- og skogbruks kommune der 70 % av kommunens areal er dekket med skog og 2,4 % er jordbruksareal. Landbruket forvalter store deler av natur og arealressursene for dagens og kommende generasjoner og er en viktig næring i forhold til matvaresikkerhet, bosetting, binding av karbon, energiproduksjon og biologisk mangfold.

I Sør-Aurdal står veitrafikk for 62 % av utslippet. Nest størst er jordbruket med 24 %. Utslipp fra landbruket kommer fra naturlige biologiske prosesser gjennom fordøyelsen til husdyr, bruk av husdyrgjødsel og energibruk i jordbruket. Skogbruket i Sør-Aurdal har motsatt bilde, da skogen har netto positiv binding av CO₂ fordi tilveksten er større enn avvirkningen.

Det er et nasjonalt, politisk ønske å opprettholde bosetting og øke matproduksjon i hele landet. Det betyr at vi må akseptere at jordbruket har utslipp av klimagasser, men jord- og skogbruksnæringa må likevel være med å ta sin del av utslippsreduksjonene.

Landbruksnæringa er i stor grad styrt av nasjonale rammebetingelser fastsatt i sentrale føringer og jordbruksavtalen. Kommunen og næringa kan likevel påvirke sin egen utvikling gjennom politikk, kommuneplan, håndtering av lovverk, kommunale tilskudd og valg og strategier på det enkelte gårdsbruket.

Tiltak

- Øke kunnskap om klima og energi hos administrasjonen og landbruksnæringa.
- Øke karbonbinding i skog ved å stimulere til økt plante- og ungskogpleieaktivitet gjennom retting av tilskudd og Aksjon Skogkultur.
- Jobbe for økt bruk av tre i bygninger og som bioenergi.
- Drenering av vassjuk jord, optimalisert bruk av husdyrgjødsel og dekke av åpne husdyrgjødsellager er tiltak som minker utslipp av ammoniakk og lystgass.
- Fokus på gjerdeproblematikk og økt beite på inn- og utmark da beiting gir høyere CO₂-binding.

Lokalsamfunnet

Mål: Bidra til bevissthet rundt forbruk og egeninnsats for en mer klimavennlig utvikling.

FAKTA

Sør-Aurdal kommune er på 1109 km². Boliger dekker 1,22 km², mens fritidsboliger opptar 3,62 km². I Sør-Aurdal slippes det ut 1143 tonn CO₂ for å varme opp boliger, hytter, kommunale bygg etc. 73 % av utslippet kommer fra vedfyring.

Sør-Aurdal kommune skal legge til rette for en mer klimavennlig utvikling gjennom holdningsskapende og kunnskapsfremmende arbeid. Kommunen kan være pådriver, og etablere og koordinere prosjekt som involverer flere aktører, og videreføre sitt arbeid som sertifisert Miljøfyrtårn.

Hva som forbrukes har mye å si for betydningen av økte klimagassutslipp. Alle har et eget ansvar for å redusere sitt energiforbruk og private klimaavtrykk. Slå av lys og ovner i rom som ikke brukes, gjøre daglige innkjøpene i nærbutikken, kildesortere, gå/sykle og redusere unødvendige innkjøp er enkle grep alle kan gjennomføre. Andre eksempler på forbruk som kan gi lave klimagassutslipp, er kjøp av IKT- tjenester, kulturopplevelser og lokalt produserte matvarer. Samtidig ser en at økt velstand har gitt kraftig økning i energiforbruk og i materielt konsum, med negative miljømessige konsekvenser. Større og mer energikrevende fritidsboliger og boliger, raskere transportmidler som bil og fly sammen med økt forbruk av produserte varer bidrar til økte utslipp. Matsvinn er også en stor utfordring, og årlig kastes det rundt 78 kilo med spiselig mat per person i Norge. Husholdningene står for rundt halvparten av dette. Matproduksjon krever land, vann, energi og arbeidskraft, som er bortkastet når det ender i avfallet. FN slår fast at reduksjon av matsvinn er blant de viktigste klimatiltakene.

Tiltak

- Økt bevissthet og holdningsskapende arbeid.
- VKR - høyere sorteringsgrad.
- Kommunen skal ha fokus på sitt Miljøfyrtårn- arbeid.
- Barnehager og skoler skal aktiveres på en positiv måte i klima- og energiarbeid.

Vann og avløp

Mål: God avløpshåndtering, rent drikkevann og god miljømessig tilstand i vannforekomster.

FAKTA

Samtlige prøver av drikkevann fra kommunale vannverk tilfredsstilte prøveparametere i 2021. Kommunen har ca. 21km avløpsledningsnett (spillvann), der ca. 6km er mer enn 40 år gammelt. Vannområde Valdres deltar i prøvetakingsplan for overvåking av miljøtilstand i vannforekomster.

Rent vann er grunnlaget for alt liv. God forvaltning av våre vannressurser er derfor viktig. Ikke bare for å sikre et rikt og naturlig arts mangfold, men også for god drikkevannskvalitet, badevannskvalitet, folkehelse, friluftsliv, sunn matproduksjon og fremtidig samfunnsutvikling.

Kommunen er en del av Vannområde Valdres som igjen er en del av Innlandet og Viken vannregion. Der er vi forpliktet til å sikre en helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannet, gjennom Regional vannforvaltningsplan og lokale handlingsplaner. Fokusområdene som vi har påvirkning på og et særlig oppfølgingsansvar for er spredt avløp, kommunalt avløp og veiledning inn mot landbruket. Kommunen har også ansvar for å sikre trygt drikkevann fra våre vannverk.

For å oppnå målene for vannforekomstene og forhindre forurensning, er det nødvendig med et langsiktig arbeid med fortsatt overvåkning, oppdatering av eksisterende planer på flere områder, samt stille krav til utarbeidelse av nye planer for vann- og avløp. Etterlevelse av handlingsplaner innenfor vannforvaltning og etter hvert øke fokus på tilsynsaktivitet der kommunen er myndighet, kan gi bedre oversikt og kontroll på temaet. Planmessig utbygging av felles vann- og avløp i aktuelle områder, samt rehabilitering og nybygging av avløpsnett for å hindre lekkasjer vil også være aktuelt.

Tiltak

- Opprettholde og evt. intensivere overvåkning av vannforekomster.
- Sikre utarbeidelse av vann- og avløpsplaner i eksisterende fritidsboligområder.
- Øke grad av tilsyn på avløp, spredte og større avløpsanlegg.
- Kommunal overtakelse og/eller bygging av VA-anlegg i utbyggingsområder (fritidsboliger).
- Rehabilitering og nybygging av kommunalt VA-nett (jfr. Hovedplan).
- Øke andel tett tank septik renset i egen kommune (septikmottak).
- Vurdere revisjon av lokal forskrift for mindre avløpsanlegg.